

<http://cgtcatalunya.cat/spip.php?article12961>

Entrevista a Jordi Martí Font sobre el 'Llibre Negre': 'La revolució anarquista del 1936 suposà el moment

Publication date: dilluns 5 de novembre de 2018
ndència més gran a
nya des del 1714'

- Actualitat - Articles opinió -

Llibre Negre

Copyright © CGTCatalunya.cat - Tous droits réservés

El filòleg tarragoní Jordi Martí Font parla sobre la seva darrera publicació, 'Llibre Negre', una antologia de textos anarquistes d'alliberament nacional: "La revolució anarquista del 1936 suposà el moment d'independència més gran a Catalunya des del 1714"

Jordi Martí Font (Tarragona, 1969) és doctorat en Filologia Catalana per la Universitat Rovira i Virgili. La seva tesi està molt vinculada amb la seva activitat política, ja que la va fer sobre 'Josep Lluanas, la literatura obrerista i la construcció de l'anarquia en català al segle XIX'. Militant i fins fa poc regidor de la CUP-Tarragona, és afiliat a la Confederació General del Treball (CGT) i ha publicat diversos llibres, entre els quals destaquen 'En aquesta gran època... Les paraules són punys' (Edicions del 1975), 'Visca la terra i visca l'anarquia' (Calumnia Editorial), i amb la fotògrafa Roser Arques publicà 'Crema Londres a Tarragona' (Arola Editors). L'entrevistam per la seva darrera obra, 'Llibre Negre', una antologia de textos escrits per intel·lectuals i obrers llibertaris que des de final del segle XIX fins a la Guerra Civil debateren sobre la relació entre el catalanisme, la independència i l'anarquia a Catalunya.

[-] Per què aquest llibre i com s'estructura?

El que m'interessa del 'Llibre Negre' és que alguns conceptes petrificats a final del segle XX, com que l'anarquisme no pot parlar de nació perquè no existeix, en el segle anterior eren tema de debat. El que pretenc plantejar són temes per investigar i debatre, perquè molts d'aquests autors no han estat mai estudiats. L'edició intenta ser un contenidor de textos originals precedits per una fotografia de cada autor o relacionada amb ell, atès que són un bon testimoni del moment. A cada article dedico un comentari prescindible, però elaborat a nivell de dades, ja que personalment volia saber el context de cada escrit. A l'hora de tractar amb documents històrics i ideològics, és necessari si es vol explicar una realitat social determinada. Però del que he tractat és de no dir mentides.

[-] Josep Lluanas i Pujals és un dels personatges que més presència tenen en el vostre llibre, i a més, heu estudiat la seva figura en profunditat. Quina és la seva contribució com a llibertari?

Lluanas és moltes coses. Juntament amb Ricardo Mella és el teòric anarcocol·lectivista més important de l'Estat, però també destaca per ser periodista. A més d'això, va ser un dirigent sindical. A partir del 1881 publicà durant setze anys de manera setmanal el seu propi diari en català, 'La Tramontana', el qual es venia a tots els territoris de parla catalana, com Palma, Maó, Fraga, Perpinyà, Alcoi i Alacant. També fou el periòdic anarquista de més durada del segle XIX.

Va ser un anarquista molt antidogmàtic. El 1892 proposà la creació d'un partit anarquista per presentar-se a les eleccions. També fou un catalanista, tot i que ell estava en contra d'aquesta paraula, vinculada en aquell moment històric a la Renaixença. Segons Lluanas, no es podia defensar una cultura reivindicant les opressions medievals, i a més, sempre defensà el progrés.

[-] En aquell moment, a pesar d'entendre una realitat cultural catalana, no utilitzaven el terme fusteria i tan popular en l'actualitat de Països Catalans.

Ni existia ni utilitzaven res semblant, però les pràctiques són curioses. 'La Tramontana' tenia aquest àmbit de distribució i l'altra única publicació anarquista escrita en català al segle XIX era 'El Chornaler', editada a València, que també es venia a Barcelona. A més, a Menorca es publicà un diari bilingüe anomenat 'El Porvenir del Obrero', encapçalat per Joan Mir i Mir. El fet és que les tres empraven un català molt dialectal, perquè no existia una normativa comuna, però cap de les dues no es podia comprar a Madrid o Saragossa. Tot i que no ho tenien teoritzat i no he trobat cap text que en parli, sí que hi ha una certa normalitat a fer-ho.

[-] "La pàtria no existeix, però hi ha un amor patri", escrivia a 'Ciencia Social' Pere Coromines. A més, la idea de 'pàtria natural' pareix que estava molt estesa entre els llibertaris catalanistes. Què significava per a ells?

Cada paraula s'ha de situar en el seu context. Pàtria, nació o poble són paraules que no tenen res a veure amb l'ús que en fem avui dia, perquè han anat fluctuant. L'interessant d'aquests conceptes és que no defensen abstraccions, ho fan directament sobre coses concretes. Coromines contraposa en el seu article la idea abstracta de pàtria davant de l'amor patri, perquè diu que hi ha gent que sent això per on ha nascut i viu. D'aquesta manera, dona un enfocament anarquista sobre aquest terme perquè no l'acapari la dreta.

[-] En aquest sentit, la Confederació Nacional del Treball, el gran sindicat del moment, portava -i encara és així- dins del seu nom una idea controvertida com és la nació.

La CNT no té un sentit nacional, atès que l'entenien com ho feia el geògraf anarquista francès Élisée Reclus i el seu concepte de l'àmbit natural com a punt d'harmonia. D'aquesta manera, la península Ibèrica és l'espai col·lectiu que representen les sigles.

[-] Pel que fa al concepte de catalanisme, com ho veien des del món llibertari?

Jaume Brossa no entén la paraula catalanisme de la mateixa manera que Llunes, però amb el temps coincidiran. En aquell període hi haurà congressos catalanistes que, encara que no siguin compartits pels anarquistes, tenen punts de contacte, com el fet de no voler construir un partit. A la publicació republicana d'esquerres 'La Tralla' obren el debat sobre si podia existir un catalanisme anarquista; uns diran que sí altres que no. En el segle XIX, molts dels que participen en els congressos catalanistes són internacionalistes i en el llibre en surten multitud d'exemples. Cels Gomis participava del món internacionalista i catalanista, com molts altres, sense problemes.

[-] Josep Mas-Gomeri tenia molt clar què significava el catalanisme: "Des del moment que admet totes les formes de govern establertes, es posa al mateix nivell de les repúbliques o monarquies actuals", i ho considerava "un canvi de nom". Què entenien aquests anarquistes per 'catalanisme'?

Ell farà un pas més enllà i s'acostarà a allò que s'ha anomenat com a anarco-independentisme. Mas-Gomeri fou un furibund crític de l'Estat i ho explicita defensant alhora la utilització del català en tots els àmbits. Així i tot, criticà molt durament el catalanisme i el considero com un dels majors intel·lectuals d'aquest marc, perquè participà el 1905 en l'"Avenir" i després en les diverses 'Tramontanes', posteriors a la de Llunes. També ho farà a 'Catalunya', la primera publicació orgànica de la CNT escrita en aquesta llengua.

[-] Què hi ha darrere el discurs de Salvador Seguí en què afirma: "Que es doni, no ja l'autonomia, que després de tot és acceptable, que es doni fins i tot la independència de Catalunya". Es pot parlar de Seguí com a independentista?

En el llibre recullo dos textos seus i un ha generat una polèmica absurda i estupiditzadora que tant independentistes com anarquistes han construït els últims temps. Algunes frases han estat reproduïdes sense parar perquè inclouen afirmacions fàcilment estampables a una samarreta. S'ha de tenir en compte que la conferència de Seguí a l'Ateneu de Madrid es fa el 1919, i el cenetista i amic del líder sindical Pere Foix i Cases publica el llibre on apareix per primera vegada el text l'any 1957, és a dir, el cita de memòria. La historiadora Dolors Marín inclou en el seu llibre 'Anarquistes' (Ariel) la transcripció que es va fer taquigràficament aquell any, però no sabem si és la mateixa. Aquest format recorre a titulars que considero no van ser dits per Seguí, encara que segurament digué el mateix de manera més extensa. Per això vaig contraposar els dos textos, un seguit de l'altre.

[-] Es parla del model d'ensenyament lingüístic fruit de la Transició, però el destacat mestre anarquista seguidor de Ferrer i Guardia, Joan Puig i Elías, ho va fer possible amb el Consell de l'Escola Nova Unificada (CENU) durant la revolució social del 1936. Carlos Taibo titula un dels seus darrers llibres 'Els oblidats dels oblidats'; en aquest sentit, Puig i Elías formaria part d'un tercer grup d'oblidats?

L'anarquisme posterior a la guerra va estar controlat majoritàriament per una sèrie de persones, com Josep Peirats, que negaren completament el vessant catalanista, i a les seves memòries no van explicar res d'això. Per altra banda, el catalanisme va estar en bona mesura controlat per la dreta i tampoc no ho va fer. Puig i Elías morí al Brasil amb una malaltia mental que no li va permetre expressar el treball desenvolupat durant aquell període. Gràcies a l'autora Valeria Giacomoni i l'editorial Descontrol, la seva vida queda reflectida recentment en el llibre 'Joan Puig Elías. Anarquismo, pedagogía y coherencia'.

[-] També considera determinant la manca de tasca acadèmica respecte d'aquest tema. A què és degut?

La intel·lectualitat universitària dels anys setanta va manifestar un altre catalanisme influït per historiadors marxistes. No vull dir que el fet de ser marxista comporti això que va passar, però sí que en aquells moments -entre els setanta i els vuitanta-, es podria haver investigat sobre què va passar als anys trenta i elaborar les tesis clau sobre el gran sindicat que va ser la CNT. Per altra banda, el món llibertari ha reconstruït la història a partir de primeres fonts i, en molts casos -no en tots-, aquesta ha acabat en una falta de mètode. Llegint la biografia de Peirats a vegades et fa la sensació que està parlant de la Mare de Déu convertida en organització sindical, perquè no hi ha cap autocrítica i no hi ha un allunyament necessari per mirar el passat sense participar-hi directament.

[-] I en el cas de la institució que dirigí Puig i Elías, existeix qualche estudi?

Tenim la sort que el catedràtic d'Història de l'Educació Pere Solà i Gussinyer va fer una sèrie de llibres sobre la pedagogia llibertària des de l'àmbit universitari. Tot i així, a Tarragona -per exemple- el consell va ser importantíssim, i fins que el net de Josep Alomar, qui va dirigir l'organisme a la ciutat, no va fer una biografia per explicar la vida del seu avi no va haver-hi un treball respecte d'aquesta qüestió.

[-] Què va aportar el CENU a l'educació del moment?

Va suposar una revolució absoluta. En dues setmanes es va escolaritzar per primera vegada a la història tota la població que podia ser-ho, eliminant els càstigs físics i els exàmens. S'aplicaren moltes coses de l'Escola Moderna de Francesc Ferrer i Guàrdia i altres experiències llibertàries en el món educatiu, però el més sorprenent és que es passen a fer les classes en català.

[-] Què destacaríeu d'aquella experiència d'autogestió i què significà pel moment històric?

És una creació catalana que va tenir un organisme similar a l'Aragó. El curiós és que no desapareix el maig del 1937, com va passar amb el Comitè de Milícies Antifeixistes quan la Generalitat torna a tenir el poder, sinó que es manté fins al final de la guerra. Des del primer dia el CENU es fa càrrec de l'educació absoluta a Catalunya i no depèn de cap ministeri o administració republicana. Això és la sobirania absoluta, la independència. Fins i tot Joan García Oliver va arribar a dir que no entenia que els catalanistes no acceptassin que la revolució anarquista del 1936 va suposar el moment d'independència més gran que havia tingut Catalunya des del 1714. El que és clar és que les figures del catalanisme de dretes més destacats mai no acceptaren, ni ho fan, que el poble opini i decideixi.

Així i tot, l'estat espanyol va intentar recuperar sense èxit el control de l'educació catalana en diverses ocasions,

però el CENU era plural, ja que la UGT també hi estava integrada, i els va donar la possibilitat de no ser un organisme d'un únic sindicat.

[-] L'exili posterior a la Guerra Civil suposà el principi de l'extinció de tres generacions d'anarquistes que només tornarien a ressorgir, sense èxit, durant la Transició. Com afectà això?

Personalment crec que hi va haver un desastre a partir del 1939 i tots els anys d'exili, perquè algunes paraules es van fossilitzar i molts debats van desaparèixer perquè s'havien de consolidar les organitzacions que encara quedaven. No existia un espai per a la dissidència, va haver-hi una única línia oficial a respectar, una cosa molt estranya parlant d'anarquisme, però que també s'ha donat.

[-] En el pròleg explicau les "absències lamentables", amb referència a la mancança d'autores.

És un fet que s'ha de tenir en compte, perquè efectivament és deplorable. Trobar aquest recull de textos ja va ser difícil, però articles de dones en què parlessin d'aquests temes, encara més. El context històric era profundament masculista. Les dones catalanistes de final del segle XIX es podrien situar en una òrbita més aviat burgesa que obrerista, i en el cas anarquista, no he trobat res. Així i tot, pot passar que hi hagi pseudònims masculins darrere dels quals s'amagui una dona, però no ho he pogut saber. S'ha de destacar que les dones tenien moltes menys facilitats d'expressar les seves idees per la seva impossibilitat d'accedir a l'educació i que no s'acostumava a publicar autores femenines.

* Entrevista realitzada per Kike Oñate publicada al diari Ara

https://www.arabalears.cat/cultura/Anarquisme-historia-movimentllibertari-catalunya-independencia-jordimartifont_02116588565.html